

พุทธปรัชญา เรื่องกรรมในอรรถกถา

หลักคำสอนเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในคัมภีร์บาลีระดับอรรถกถาต่าง ๆ นั้น วรรณคดีเรื่องกรรมที่ท่านพุทธโฆษาจารย์ได้รจนาไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ถือเป็นคติที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุด การที่วิสุทธิมรรคมีชื่อเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายเฉพาะเพียงนิกายใดนิกายหนึ่งในพระไตรปิฎก วิสุทธิมรรคจึงมีความแตกต่างจากคัมภีร์สุมังคละวิลาสนี้ ซึ่งเป็นอรรถกถาของทีฆนิกาย และคัมภีร์ปญฺจสุทฺธิ ซึ่งเป็นอรรถกถาของมัชฌิมนิกาย ฯลฯ เป็นต้น วิสุทธิมรรคนี้แม้จะเป็นเพียงคัมภีร์ระดับอรรถกถา แต่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทก็ถือว่าเป็นคัมภีร์หลัก ที่มีความสำคัญรองลงมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกทีเดียว

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ ท่านพุทธโฆษาจารย์ได้นำเอากรรมประเภทต่าง ๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎกมาจัดระเบียบ แล้วอธิบายเสียใหม่อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้จำแนกประเภทของกรรมออกเป็นสามประเภทและสี่ประเภท ตามประเด็นที่มองจากแง่มุมต่าง ๆ กล่าวคือ ถ้ามองในแง่ขอเกิดของกรรม ก็แบ่งกรรมออกได้เป็นสามประเภท¹ แต่ถ้ามองในแง่ธรรมชาติและผลของกรรม ก็แบ่งกรรมออกได้เป็นสี่ประเภท² ส่วนในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ ท่านพุทธโฆษาจารย์ได้นำกรรมในพระไตรปิฎกมาจำแนกออกเป็นสามประเภท คือแบ่งโดยอาศัยเวลาในการให้ผลของกรรม แบ่งโดยอาศัยกำลังในการให้ผลของกรรม และแบ่งโดยอาศัยหน้าที่ในการให้ผลของกรรม นอกจากนี้ท่านพุทธโฆษาจารย์ยังจำแนกแต่ละประเภทของกรรมดังกล่าวให้ย่อยออกได้อีกเป็นสี่ชนิด ซึ่งเมื่อนับรวมกันเข้า

¹ อุปาติวาทสุตฺต, เรื่องเดิม, หน้า 54.

² อง.จตุกก., เรื่องเดิม, หน้า 265.

ทั้งหมดแล้วก็มีกรรมทั้งสิ้นสิบสองชนิด บางทีก็เรียกว่ากรรมสิบสอง กรรมสิบสองนี้อาจจะเป็นฝ่ายกุศลหรือฝ่ายอกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ กรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นสามประเภทหรือที่แบ่งย่อยออกเป็นสิบสองชนิดเหล่านี้ มีดังนี้

ก. กรรมที่แบ่งตามเวลาการให้ผล

โดยอาศัยเวลาการให้ผลของกรรมเป็นหลัก วิสุทธิมรรคก็แบ่งกรรมออกได้เป็นสี่ประเภท คือ 1. ภูฏฐกรรม เวทียกรรม เป็นกรรมที่จะให้ผลในชาตินี้ อุปัชฌาย เวทียกรรม เป็นกรรมที่จะให้ผลในชาติหน้า อปรายร เวทียกรรม เป็นกรรมที่จะให้ผลในชาติต่อไป และ 3. โหสิกรรม เป็นกรรมที่เล็กให้ผล

กรรมประเภทแรก คือ กรรมที่จะให้ผลในชาตินี้ ไม่ว่าจะ เป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็ตาม ผู้ทำกรรมย่อมจะต้องได้รับผลของกรรม ในปัจจุบันชาติหรือในชีวิตนี้เท่านั้น กรรมนี้มีชื่อเรียกว่า ภูฏฐกรรม เวทียกรรม แปลว่ากรรมที่สามารถให้ผลในชาตินี้ ตามมติของคัมภีร์ วิสุทธิมรรคอธิบายว่า ถ้าหากกรรมนี้ยังไม่มีโอกาสให้ผลในชาตินี้ ก็จะกลายเป็นโหสิกรรม คือ จะไม่ให้ผลใด ๆ ทั่วไปอีก ¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงอธิบายกรรมนี้ไว้ในธรรมวิภาคปริเฉทสองว่า "กรรมประเภทแรกนี้เป็นกรรมที่มีพลังแรงมาก เพราะฉะนั้นจึงให้ผลในปัจจุบันชาติ ผู้ทำกรรมก็จะเสวยผลของกรรมในชาตินี้ แต่ถาเขาตายไปก่อนที่กรรมนี้จะให้ผล กรรมนี้ก็จะ เป็นโหสิกรรมไป" ²

กรรมประเภทที่สอง คือ กรรมที่จะให้ผลในชาติหน้า กรรมนี้มีชื่อเรียกว่า อุปัชฌาย เวทียกรรม ผู้ทำกรรมนี้ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็ตาม เขาจะได้รับผลของ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล, ภาค 3 ตอนจบ, หน้า 30.

² สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมวิภาคปริเฉท 2, หน้า 129.

กรรมตอบสนองในชาติหน้า คือในชาติที่ถัดจากชาตินี้ไป โดยเหตุที่กรรมนี้มีพลังแรงรองจากกฎธรรมเวทนิยกรรม โอกาสที่จะให้ผลของกรรมนี้ จึงถัดจากปัจจุบันกรรมในปัจจุบันชาติไป สำหรับปัจจุบันกรรมที่ให้ผลในชาตินี้ มันจะมีขอบข่ายการให้ผลถึงที่สุดแคกกาลมรณะ ในขณะที่เข้าสู่มรณกรรมนั้น เป็นตอนท้ายสุดที่ปัจจุบันกรรมให้ผล หลังจากนั้นมันจะกลายเป็นอโหสิกรรม ไม่ว่ามันจะให้ผลสำเร็จหมคสิ้นหรือไม่ก็ตาม บุคคลเมื่อตายไปแล้ว อุปัชชเวทนิยกรรมก็จะให้ผลแก่เขาสืบต่อจากปัจจุบันกรรม คือ จะให้ผลต่อไปในชาติหน้า ครอบงำที่ไม่มีกรรมอื่นใดที่มีพลังแรงสูงกว่า มาแทรกแซงในระหว่างที่กรรมประเภทที่สองนี้ให้ผล ตามมติของวิสุทธิมรรค นั้น ถ้าในชาติหน้ากรรมประเภทที่สองยังไม่มีโอกาสให้ผล ในชาติถัดจากชาติหน้าไป มันก็จะกลายเป็นอโหสิกรรม ¹ คือ ไม่ให้ผลใด ๆ อีกเลย

กรรมประเภทที่สาม เรียกว่าอุปปราปรเวทนิยกรรม ผู้ทำกรรมนี้ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็ตาม จะทองได้รับผลในชาติถัดจากชาติหน้าต่อไป ตามมติของท่านพุทธโฆษาจารย์ กรรมนี้จะให้ผลในอนาคตถ้าหากว่ามีโอกาส ไม่ว่าจะการเวียนว่ายตายเกิดจะยาวนานสักแค่ไหนก็ตาม กรรมนี้ก็จะไม่กลายเป็นอโหสิกรรมไป ² แต่มันจะติดตามเรื่อย ๆ ไปจุจสุณัชโลเนื่อ โดยเหตุที่กรรมนี้มีพลังแรงน้อยกว่ากรรมทั้งสองประเภทข้างตน มันจึงสามารถให้ผลได้ก็ต่อเมื่อกรรมทั้งสองประเภทข้างตนไม่ให้ผลแล้ว เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อุปปราปรเวทนิยกรรมนี้เป็นกรรมที่มีพลังแฝง ซุ่มคอยโอกาสที่จะให้ผลในชาติต่อ ๆ ไปอยู่เสมอ มีโอกาสเมื่อใดก็จะให้ผลเมื่อนั้น กรรมประเภทที่สามนี้ เปรียบเหมือนกับสุนัขที่ไล่ตามกวางอย่างไม่ลืมนัย มันจะขย้ำเหยื่อทันทีที่มีโอกาส

กรรมประเภทที่สี่ เป็นกรรมประเภทสุดท้ายในกลุ่มนี้ภาษาบาลีเรียกว่าอโหสิกรรม วิสุทธิมรรคได้บรรยายกรรมนี้ไว้ว่า ที่เรียกว่าอโหสิกรรมนั้นเป็นเพราะไม่มีผล คือจะไม่ให้ผล

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-31.

² สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 130.

กรรมอีกต่อไป¹ อโหสิกรรมนี้แท้จริงแล้วก็หมายถึงกรรมประเภทใด ๆ ที่ให้ผลหมดสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว ทั้งนี้เพราะระยะที่มันมีโอกาสให้ผลหมดสิ้นแล้ว หรือเพราะว่ามันได้ให้ผลสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วก็ได้ ทัชชธรรมเวทนีกรรมจะเป็นอโหสิกรรมได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นตายแล้ว อุปัชฌายเวทนีกรรมจะเป็นอโหสิกรรมได้ ก็ต่อหลังจากชาติหน้าสิ้นสุดลง และอุปปราปรเวทนีกรรมจะเป็นอโหสิกรรมได้ ก็ต่อเมื่อมันให้ผลหมดสิ้นเรียบร้อยแล้ว

ข. กรรมที่แบ่งตามกำลังของการให้ผล

โดยอาศัยการพิจารณาน้ำหนักของกรรมเป็นหลัก วิสุทธิมรรคก็แบ่งกรรมออกได้ เป็นอีกสี่ประเภท เริ่มต้นจากครุกรรม คือกรรมที่มีพลังน้ำหนักมากที่สุด ไปจนถึงกรรมที่มีน้ำหนักน้อยที่สุดเป็นลำดับไป

ครุกรรม หมายถึงกรรมที่มีน้ำหนักมากกว่ากรรมใด ๆ ทั้งหมด ถ้ากรรมนี้เป็นอกุศลผลของมันก็จะไม่อำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำ แต่ถ้าเป็นกุศลกรรมแล้ว มันก็จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากครุกรรมมีธรรมชาติที่หนักหรือมีพลังแรงมาก มันจะให้ผลในทันทีเมื่อถึงโอกาส เมื่อกรรมนี้ยังให้ผลอยู่กรรมอื่น ๆ จะไม่มีโอกาสให้ผลเลย ในแง่ที่เป็นกรรมชั่ว ครุกรรมก็หมายถึงอนันตริยกรรม 5 ได้แก่ การฆ่าพ่อแม่ การฆ่าพระอรหันต์ การประทุษร้ายต่อพระพุทธเจ้าจนห่อพระโลหิต การกระทำให้สงฆ์แตกแยกกัน² ตามมติของพระพุทธศาสนานั้น ใครก็ตามที่ทำอนันตริกรรมเหล่านี้ จะไม่มีโอกาสที่จะตรัสรู้ธรรมได้ในชาตินี้เลย ทั้งนี้เพราะตัวบุคคลนั่นเอง ที่ได้สร้างเครื่องกั้นขวางการบรรลุธรรมของเขา นอกจากนี้การที่จะเข้าถึงโลกสวรรค์หลังจากตายแล้ว ก็ไม่มีทางจะเป็นไปได้ผลที่หวังใค้อย่างแน่นอนหลังจากตายแล้วก็คือ เขาจะต้องไปสู่ทุกข์หรือนรก ที่อันเป็นนรกนั้น เขาจะต้องได้รับทุกข์แค้นเผาด้วยประการต่าง ๆ ตรายเท่าที่กรรมนี้ยังให้ผลอยู่ ในแง่กุศล

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-31.

² สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 130.

กรรมนั้นก็ได้อาณสมบัติ¹ อันประกอบด้วยสมาธิขั้นต่ำสี่ขั้นที่เรียกว่ารูปฌาน และสมาธิขั้นสูงสี่ขั้นที่เรียกว่าอรูปฌาน

กรรมประเภทที่สอง คือพหุลกรรม เป็นกรรมที่มีน้ำหนักแรงลงมาจากกรรมกรรมประเภทนี้หมายถึงกรรมที่กระทำบ่อย ๆ คือ เป็นกรรมที่บุคคลกระทำทางกาย วาจา ใจ เสมอ ๆ หรือซ้ำ ๆ มากเสียจนกระทั่งเคยชิน แล้วสิ่งสมัคคดียุจนกลายเป็นอุปนิสัยของตนไปในที่สุด ถ้าปราศจากกรรมซึ่งเป็นกรรมที่มีอำนาจให้ผลมากที่สุดกว่ากรรมอื่นใดแล้ว ก็เป็นโอกาสของพหุลกรรม ที่จะเข้ามาให้ผลแทนที่ต่อไป ถ้าเป็นส่วนดี (กุศล) ก็จะให้ผลดี และในทำนองตรงกันข้ามถ้าเป็นส่วนชั่ว (อกุศล) ก็จะให้ผลชั่ว ในแง่กุศลพหุลกรรมนี้ได้แก่ ความมีศีลงามต่าง ๆ ส่วนในแง่อกุศลพหุลกรรมนี้ ก็คือ ความมีศีลทรามทั้งหลายนั่นเอง²

กรรมประเภทที่สาม คือกรรมที่บุคคลกระทำเมื่อใกล้ตาย หรือความคิดที่ระลึกขึ้นได้ อย่างแจ่มชัดเมื่อจวนจะตาย กรรมประเภทนี้ภาษาบาลีเรียกว่าอาสันนกรรม³ วิสุทฺธิมรรคอธิบายไว้ว่า เมื่อมีชีวิตอยู่บุคคลใดกระทำกุศลและอกุศลกรรมทั้งหลายไว้ ครั้นใกล้ตายบุคคลนั้นก็ระลึกได้อย่างแจ่มชัด ทั้งนี้อาจเป็นกรรมที่เพิ่งทำใหม่สด ๆ ร้อน ๆ หรืออาจเป็นกรรมที่ทำไว้ในอดีตนานแล้วก็ได้ เมื่อจิตประหวัดถึงกุศลหรืออกุศลกรรมใด จิตก็จะเกาะเกี่ยวแนบกับกุศลหรืออกุศลกรรมนั้น ครั้นตายลงอาสันนกรรมก็ทำหน้าที่ทันที โดยเป็นตัวกำหนดอนาคต หลังจากตายแล้ววา เขาควรจะไปเกิดในสุคติหรือทุคติไหนใด ถ้าจะเปรียบแล้วอาสันนกรรมนี้ก็เหมือนกับโคแก่หรือลูกโคอ่อนที่ยืนอยู่ใกล้ประตูคอก แม้ว่าจะเป็นโคอ่อนแอ แต่พอประตูคอกเปิดออกมันก็จะออกโคก่อนโคที่แข็งแรงอื่น ๆ เนื่องจากความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นในอาสันนกรรมนี้เอง ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาบางประเทศ พวกญาติของบุคคลใกล้ตายจะพยายามทำให้เขาระลึกถึงกุศลกรรมที่เคยทำไว้ในอดีต หรือมีฉะนั้นก็พยายามเปล่งพระนามพระพุทฺธเจ้า

1 เรื่องเดียวกัน

2 มหามกุฏราชวิทยาลัย, อภ.วิภา.แปล, หน้า 234.

3 วิสุทฺธิมรรคแปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดิม, หน้า 31; อภ.วิภา.แปล, เรื่องเดียวกัน.

ฆ่าแล้วฆ่าเล่าใหญ่ตายทั้ง โดยหวังว่าถ้าผู้ตายโคตตายลงในขณะที่จิตยังเกาะเกี่ยวอยู่กับกุศลกรรมแล้ว เขาก็จะโคตไปเกิดในแดนสุคติ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลกระทำกรรมไม่ว่ากุศลหรืออกุศลเอาไว้ในชาตินี้ เมื่อใกล้ตายกรรมนั้นก็จะทำหน้าที่เป็นอาสັນกรรมก่อนกรรมอื่น ถ้ากรรมไม่มีพหุกรรมก็จะเข้ามาทำหน้าที่แทน เพราะฉะนั้นอาสັນกรรมชนิดที่บุคคลทำในขณะที่กำลังจะดับจิต จึงมีโอกาที่จะทำหน้าที่ของมันได้น้อยมาก ทั้งนี้เพราะมันเป็นกรรมที่มีพลังนำหนัก น้อยกว่ากรรมและพหุกรรมตามที่กล่าวแล้ว

กรรมประเภทที่ดี ได้แก่ กตัตตากรรม หมายถึงกรรมที่บุคคลสักแต่ว่ากระทำโดยไม่มีเจตนา คือเป็นกรรมที่กระทำไปในลักษณะบังเอิญมากกว่าเจตนา เพราะฉะนั้นจึงเป็นกรรมที่มีกำลังแรงน้อยที่สุด ตัวอย่างเช่น ชาวนาปาก่อนหินเพื่อไลฝูงนกที่มากินข้าวในนา ความตั้งใจจริงก็คือจะไลฝูงนกเท่านั้น มิได้มีเจตนาที่จะฆ่านกตัวใดด้วยหินเลย แต่บังเอิญก่อนหินไปถูกนกถึงตายเขา กรรมของชาวนาคนั้น ก็เรียกว่ากตัตตากรรมซึ่งเป็นกรรมที่มีพลังเล็กน้อย เพราะขาดเจตนาเป็นแรงผลักดัน กตัตตากรรมนี้จะให้ผลดีกว่าเมื่อกรรมอื่น ๆ ไม่มีแล้ว ¹

ค. กรรมที่แบ่งตามหน้าที่

กรรมประเภทสุดท้ายที่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แก่ กรรมที่แบ่งตามหน้าที่ กรรมนี้เมื่อพิจารณาตามบทบาทที่มันให้ผล ก็แบ่งออกได้เป็นสี่ประเภท ดังนี้

กรรมประเภทแรกที่ภาษายาสิเรียกว่าชนกกรรม มีหน้าที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดอีกตามธรรมชาติและประเภทของกรรม ซึ่งอาจจะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ได้ ² กรรมนี้ก็เปรียบเทียบได้

¹ วิสุทธิมรรค แปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 32; อภ.วิภา., เรื่องเดียวกัน, หน้า 233.

² วิสุทธิมรรค แปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 32; อภ.วิภา., เรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

เหมือนกับบิดาที่เฝ้ากำเนิดบุตร การเกิดจะดีหรือไม่ดี จะไปเกิดในสุคติหรือทุคติ ก็เนื่องมาจาก
ชนกกรรมนี้เอง

โดยทั่วไปแล้วจะพบว่า บุคคลทั้งหลายมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการเกิด
บางครั้งอาจแปลกใจว่า มนุษย์ทำไมจึงแตกต่างกันมากมายถึงเพียงนี้ คนหนึ่งเกิดในตระกูล
ต่ำ แต่อีกคนหนึ่งเกิดในตระกูลสูง คนหนึ่งเกิดมารวย แต่อีกคนหนึ่งเกิดมาจน ชนกกรรมเป็น
คำตอบที่สมเหตุสมผล ในเรื่องความแตกต่างดังกล่าวนี้

แท้ที่จริงเป็นการพนวิสัยที่มนุษย์จะรู้ว่า ใครทำกรรมอะไรไว้ในอดีต แต่จาก
การสังเกตผลของกรรม ก็จะทำให้เราพอจะอนุมานถึงเหตุผลได้บางว่า ความแตกต่าง
ดังกล่าวไม่ใช่เป็นการบังเอิญ ความกฎของกรรมผลทุกอย่างย่อมเกิดมาตามความเหมาะสมแห่ง
เหตุ เพราะฉะนั้นการเกิดที่แตกต่างกัน จึงน่าจะมาจากชนกกรรมของแต่ละบุคคลที่ต่างกัน
ความแตกต่างที่ว่าในวันเดียวกัน เด็กคนหนึ่งทำไมเกิดในครอบครัวร่ำรวย ส่วนเด็กอีก
คนหนึ่งทำไมเกิดในราชตระกูล เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องที่ชี้ให้เห็นถึงหน้าที่กำหนดการ เกิดของ
ชนกกรรมทั้งสิ้น

ชนกกรรมที่เป็นกรรมชั่ว ก็จะเป็นเหตุใหญ่กระทำไปเกิดในทุคติคืออนรก ไปเกิดเป็น
สัตว์เดี๋ยรรัจฉาน หรือไปเกิดเป็นมนุษย์ที่มีอัศภพอันไม่น่าพึงปรารถนา ส่วนชนกกรรมที่เป็น
กรรมดี ก็จะเป็นเหตุใหญ่กระทำไปเกิดในสุคติหรือสวรรค์ ไปเกิดเป็นมนุษย์ที่มีอัศภพที่น่า
ปรารถนา เพราะฉะนั้นการเกิดในสถานภาพที่ต่างกันเช่นนี้ จึงเนื่องมาจากชนกกรรมที่
เป็นกุศลหรืออกุศลเป็นตัวกำหนด ตามมติของวิสุทธิมรรคนั้น เมื่อชนกกรรมได้เป็นเหตุ คือทำ
หน้าที่กำหนดการ เกิดใหม่แล้ว การให้ผลของชนกกรรมก็เป็นอันสิ้นสุดลงแล้ว¹ ผลกรรม
ใด ๆ ที่เกิดต่อมาหลังจากนั้นก็เป็นที่ของอุปถัมภ์กรรมไป

อุปถัมภ์กรรมได้แก่กรรมที่สนับสนุนชนกกรรม อุปถัมภ์กรรมนี้มีทั้งในฝ่ายกุศลและ
อกุศล กรรมนี้ไม่ใช่กรรมที่จะกำหนดผลใหญ่กระทำเกิดใหม่ได้ แต่ความมันเป็นกรรมที่จะเข้า

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 129.

อุปถัมภ์ พอกพูนสุขหรือทุกข์ให้แก่ผู้ที่เกิดใหม่แล้ว ท่านพุทธโฆษาจารย์อธิบายว่า เมื่อผลของชกกรรมใดกำหนดใหม่ก็เกิดใหม่แล้ว อุปถัมภ์ภกกรรมก็จะเข้าทำหน้าที่ของมันต่อไป คือจะสนับสนุนให้เกิดสุขหรือทุกข์แก่ผู้กระทำกรรมนั้น อุปถัมภ์ภกกรรมนี้จะให้ผลคู่กับชกกรรมเสมอ ถ้าชกกรรมเป็นฝ่ายกุศลและทำให้เกิดในฐานะที่ดี อุปถัมภ์ภกกรรมก็จะทำให้ผู้เกิดใหม่ดีขึ้น ตรงกันข้ามถ้าหากว่าชกกรรมเป็นฝ่ายอกุศล หลังจากเกิดแล้วมันก็จะทำให้ชีวิตของบุคคลนั้นเสื่อมทรามลง เพราะเหตุฉะนั้นจึงเรียภกกรรมสนับสนุนว่าอุปถัมภ์ภกกรรม ¹

กรรมประเภทที่สามเรียกว่า อุปปีฬกรรมหรือกรรมบีบคั้น คือเป็นกรรมที่เป็นตัวขัดขวางกรรมทั้งสองข้างกันไม่ให้ได้ผลเต็มที่ กล่าวคือถ้าหากชกกรรมหรืออุปถัมภ์ภกกรรมเป็นกุศลและกำลังให้ผลเป็นกุศลอยู่ อุปปีฬกรรมก็จะเข้าบีบคั้น ทำให้อำนาจของกรรมนั้นอ่อน แล้วให้ผลเป็นกุศลน้อยลง ตรงกันข้าม ถ้าหากว่ากรรมทั้งสองประเภทข้างกัน เป็นอกุศลกำลังให้ผลอกุศลอยู่ อุปปีฬกรรมก็จะทำให้พลังของมันอ่อนกำลังลง แล้วให้ผลเป็นอกุศลไม่เต็มที่ ² อุปปีฬกรรมจึงมีทั้งกุศลและอกุศล เช่นเดียวกับกรรมอื่น ๆ กุศลของกรรมนี้จะขัดขวางอกุศลของกรรมอื่น และอกุศลของกรรมนี้จะขัดขวางกุศลของกรรมอื่น เปรียบดังกอลไม้ที่กำลัง เจริญงอกขึ้นตอนลงด้วยอำนาจของศาสตราดินนั้น

กรรมประเภทที่สี่เรียกว่าอุปสาตกรรม กรรมนี้มีพลังแรงยิ่งกว่ากรรมทั้งสามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด อุปสาตกรรมมีทั้งกุศลและอกุศล กรรมประเภทที่สี่นี้ ตรงกันข้ามกับชกกรรมและอุปถัมภ์ภกกรรม จัดอยู่ในประเภทเดียวกับอุปปีฬกรรม แต่มีพลังแรงมากกว่า ³ อุปสาต-

¹ วิสุทธิมรรค แปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดิม, หน้า 32; อภ.วิภา., เรื่องเดิม, หน้า 231.

² วิสุทธิมรรค.แปล., ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดียวกัน; อภ.วิภา., เรื่องเดียวกัน.

³ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เรื่องเดิม, หน้า 130.

กรรมนี้บางทีเรียกว่ากรรมที่ครอน คือมันจะเข้าที่ครอนกรรมอื่น ๆ ที่กำลังส่งผลอยู่ให้ขาดสิ้นลง แล้วมันจะเข้าให้ผลแทนเสียเอง¹ ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่เกิดในตระกูลต่ำยากจน ซึ่งเป็นควยอติพิผลของชนกกรรมที่เป็นอกุศล เด็กคนนี้ก็ได้รับความทุกข์ยาก เนื่องมาจากความยากจนและความมีชีวิตลำบาก ซึ่งเป็นควยอติพิผลของอุปถัมภ์ภกกรรม ครั้นต่อมาพ่อแม่ก็ยกให้แก่อะกฤษที่ร่ำรวยแต่ไม่มีบุตร ซึ่งมาขอไปเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรม ในบ้านแห่งใหม่นี้ เขามีความสุขสมบูรณ์ยิ่งนัก นี่ก็เป็นอติพิผลของอุปฆาตกรรม ที่เขามาที่ครอนอุปถัมภ์ภกกรรม แล้วให้ผลแทรกแซงในที่สุด ตัวอย่างที่กล่าวแล้วนี้ เราอาจจะพบได้ในที่ทุกแห่งในโลกปัจจุบัน หญิงธรรมดาที่กลายเป็นราชินี เศรษฐีที่กลายเป็นยากจน เหล่านี้นล้วนแต่เป็นตัวอย่างการทำหน้าที่ของอุปฆาตกรรมทั้งสิ้น

จากการที่ได้นำเอาพระศนะเรื่องกรรมในพระไตรปิฎก และพระศนะเรื่องกรรมในอรรถกถา มาอภิปรายโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า อรรถกถาได้แบ่งประเภทของกรรม ต่างจากการแบ่งในพระไตรปิฎก กรรมสิบสองที่อยู่ในประเภทของกรรมสามประเภท ตามนัยของวิสุทธิมรรคนี้ มิได้เป็นการประดิษฐ์หรือการคิดค้นขึ้นใหม่ของท่านพุทธโฆษาแต่อย่างใดเลย ท่านเพียงเป็นผู้รวบรวมคำสอนเกี่ยวกับกรรม ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎก เอามารวมกันเข้าด้วยวิธีการใหม่เท่านั้น คงจะเห็นตัวอย่างใดจากกรรมประเภทแรกของวิสุทธิมรรค ที่เราอาจจะสืบค้นถึงต้นตอที่มีอยู่ในอังคุตตรนิกายของพระไตรปิฎกได้ ซึ่งพระพุทโธของคโคตรัสว่า

คุณภิกษุทั้งหลาย เราไม่อยู่แล้ว ย่อมไม่กล่าวถึงความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแล อันสัตว์ผู้ทำพึงใดเสวยในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมเวทนียะ) ในอภิปภัสสโกไป (อุปปัจจเวทนียะ) หรือในอภิปภัสสโกไป (อปปราปรเวทนียะ)²

¹ วิสุทธิมรรค แปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดิม, หน้า 33; อภ.วิภา., เรื่องเดิม, หน้า 232.

² อัง.ทสก., 24/194-196/303-311.

ท่านพุทธโฆษาจารย์ว่า ความสามารถที่จะรู้อรรถในเรื่องราวอย่างสมบูรณ์ทุกแง่ทุกมุม นั้น นอกจากพระพุทธเจ้าแล้วไม่มีผู้ใดอีก ด้วยเหตุนี้ท่านพุทธโฆษาจารย์จึงกล่าวไว้ในวิสุทธิมรรคว่า

ความแตกต่างแห่งกรรม และความแตกต่างแห่งวิบาก แห่งกรรม 12 อย่าง ดังกล่าวนั้น ย่อมปรากฏโดยสภาพอย่างถ่องแท้แก่กรรมวิบากญาณของพระพุทธทั้งหลายเท่านั้น ไม่สามารถกับพระสาวกทั้งหลาย ทั้งความแตกต่างแห่งกรรม และความแตกต่างแห่งวิบาก วิบัติสภิกขุ (ผู้เห็นแจ้งด้วยการบำเพ็ญวิปัสณา) จะพึงรู้ได้ (ก็แท้) โดยเอกเทศ เพราะเหตุนี้ ความแปลกกันแห่งกรรมนี้ ก็นับว่าเป็นอันได้ประกาศแล้ว ด้วยการแสดงกรรมแต่เพียงที่เป็นมุข ด้วยประการฉะนี้ ¹

แต่อย่างไรก็ตาม เราก็ต้องยกย่องท่านพุทธโฆษาจารย์ว่า ท่านเป็นอัจฉริยะบุคคลที่ได้นำเอากรรมประเภทต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก มาจัดระเบียบและอธิบายไว้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล ดังที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคของท่านนั้น

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ วิสุทธิมรรค. แปล, ภาค 3 ตอนจบ, เรื่องเดิม, หน้า 33.